

KAPITTEL 6

Institusjonell-etnografiske dreininger: Erfaringer fra forskning om sosial kontroll og vold i nære relasjoner

May-Linda Magnussen Universitetet i Agder

Minela Košuta Likestillingscenteret KUN

Abstract: Many of us who are using institutional ethnography have done “IE turns” in our research, and even within certain research projects. Several of us have also experienced that we, for different reasons, cannot do our research fully in line with institutional ethnography, but have allowed insights and tools from institutional ethnography to shape our research as much as possible. Since we agree with Widerberg (2007) that such insights and tools have the capacity to improve qualitative research in general, we believe it is important to use institutional ethnography even if we cannot do an institutional ethnography. In this chapter, we show work we did to let institutional ethnography shape research we did on social control and violence, and the difference it made. Explicating such work may make the “IE effect” particularly visible to ourselves, and hopefully also to others.

Keywords: work, social control, honour-based violence, ethnic minorities, gender, commission research, institutional ethnography

Sitering: Magnussen, M.-L. & Košuta, M. (2023). Institusjonell-etnografiske dreininger: Erfaringer fra forskning om sosial kontroll og vold i nære relasjoner. I M.-L. Magnussen & A. C. E. Nilsen (Red.), *Erfaringer med institusjonell etnografi* (Kap. 6, s. 123–143). Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.195.ch6>

License: Attribution 4.0 International (CC-BY 4.0)

Innledning

Mange av oss som forsker ved hjelp av institusjonell etnografi (IE), startet våre forskningsløp ved å gjøre sosiologi eller annen samfunnsforskning på andre måter og har med tiden gått over til å bruke Dorothy Smiths fremgangsmåte for forskning. Flere av oss har også opplevd å gjøre «IE-vendinger» underveis i bestemte forskningsprosjekter (se f.eks. Bønnhoff, 2021; Magnussen, 2015; Schrøder, 2021). I tillegg har flere erfaring med ikke å kunne bruke institusjonell etnografi «fullt og helt» i forskningen sin (Mathiesen & Volckmar-Eeg, 2022; Næss, 2022), men med å gjøre *arbeid* eller *virksomhet* (Smith, 2005) for å la Smiths tankegods prege forskningen sin så mye som mulig. Slike IE-vendinger og -dreininger kan være strevsomme, men også lærerike. De kan i tillegg gjøre «IE-effekten» på kunnskapsutviklingen vår særlig tydelig. Dersom vi klarer å artikulere den praktiske, mentale og emosjonelle virksomheten institusjonelt-etnografisk tankegods fikk oss til å gjøre i tilknytning til forskningen vår, og hva dette gjorde med forskerblikket vårt og kunnskapen vi utviklet, kan slike vendinger og dreininger også gjøre denne effekten særlig synlig for andre (se f.eks. Haukelien, 2017).

I dette kapitlet beskriver vi arbeid vi gjorde for å dreie forskningen vår om sosial kontroll og vold i nære relasjoner, i institusjonell-etnografisk retning, og hva slags betydning dette arbeidet fikk for kunnskapen vi utviklet. Vi beskriver dette arbeidet for å prøve å synliggjøre hva slags forskjell institusjonell etnografi kan gjøre i kvalitativ forskning – også i forskningsprosjekter hvor andre aktører påvirker utformingen av forskningen, eller hvor vi av andre grunner ikke står fritt til å velge hvordan vi går frem. Vi er enige med Widerberg (2007) i at institusjonell etnografi har potensial til generelt å forbedre kvalitativ forskning. Dermed mener vi det er viktig at disse innsiktene ikke forbeholdes de som kan – eller vil – sette seg inn i og bruke hele Smiths forskningsprogram, slik også Mathiesen og Volckmar-Eeg (2022) argumenterer for.

Forskningen vi baserer kapitlet på

I 2015 ble May-Linda, som da var ansatt i Agderforskning, forespurt om å gjøre et forprosjekt om «æresrelatert vold», finansiert av regionale aktører i Agder. Hun hadde ikke forsket på tematikken tidligere, men var nysgjerrig på den. Hun var også avhengig av å skaffe eksternt finansierte

forskningsprosjekter. May-Linda ledet forprosjektet, mens Minela var forskningsassistent. Minela var på denne tiden i praksis i Agderforskning, som del av studieløpet sitt. Hun kjente allerede til tematikken forprosjektet skulle handle om. Etter at forprosjektet var ferdig, valgte Minela å skrive masteroppgave i sosiologi om sosial kontroll (Košuta, 2018), med May-Linda som veileder.

Forhandling om hvem informantene skulle være

Arbeidet med å dreie nevnte forprosjekt i institusjonell-etnografisk retning startet allerede i det første møtet med de regionale aktørene som initierte og finansierte forskningen. I møtet kom det frem at de fleste av disse profesjonelle ønsket at vi skulle prøve å skaffe til veie regionale tall om vold i nære relasjoner, inkludert den typen vold de kalte æresrelatert vold. Vi skulle også få frem regionale kunnskapsbehov i feltet, gjennom intervjuer med profesjonelle som på ulike måter arbeidet med å hjelpe minoritetsetniske unge som opplevde denne formen for vold. De profesjonelle som deltok i møtet, viste til at det allerede var gjort en del forskning om hvordan æreskultur og æresrelatert vold preget livet til minoritetsetniske unge. På feltet var det imidlertid ifølge dem lite forskning fra profesjonelles perspektiv. Flere uttrykte frustrasjon over de vanskelige livssituasjonene de og andre profesjonelle fikk innblikk i og prøvde å hjelpe med, og over at disse fikk (for) lite offentlig oppmerksomhet. De håpet at forprosjektet kunne gi feltet mer oppmerksomhet og ressurser i regionen.

May-Linda forsto både frustrasjonen og ønsket om at hun skulle intervju profesjonelle. Hun ønsket imidlertid også å intervju unge som hadde erfaring med det de profesjonelle kalte æresrelatert vold. Selv om institusjonell-etnografisk forskning ofte starter i ståstedet til mennesker som opplever sosiale problemer på kroppen, kan den i prinsippet starte i hvilket som helst ståsted. Siden dette var første gang May-Linda skulle utforske såkalt æresrelatert vold, kjente hun imidlertid at det var viktig å få også de som opplevde problemet på kroppen, i tale. Hun kjente også at lesing av foreliggende forskning på feltet ikke kunne kompensere for egen datautvikling.

Lesing av institusjonell-etnografiske tekster og gjennomføring av andre forskningsprosjekter som involverte etniske minoriteter og migranter,

hadde nemlig økt May-Lindas bevissthet om kunnskap som et potent makt- eller *styringsredskap*. Før møtet med institusjonell etnografi visste hun at *helt* objektiv kunnskap ikke fantes, men hun så likevel på foreliggende forskning som *nokså* objektiv kunnskap. I møtet om nevnte forprosjekt forsto May-Linda imidlertid all foreliggende kunnskap som utviklet mer fra noens ståsted enn fra andres. Hun hadde også en forståelse av at grupper av mennesker som hadde lite makt på et visst sted til en viss tid, ofte var ekskludert fra kunnskapsutviklingen – eller var inkludert kun som dens objekter (Smith, 1987). Hun hadde lest om forskning som involverte etniske minoriteter og migranter, men som, i stedet for å være *for* dem, handlet *om* dem (Smith, 2005). Det vil si at forskerne studerte etniske minoriteter og migranter fra et ståsted i samfunnets styringsrelasjoner i stedet for å utforske disse styringsrelasjonene fra ståstedet til etniske minoriteter og migranter. May-Linda hadde også erfart at profesjonelle brukte slik kunnskap til å generalisere og objektivere etniske minoriteter og migranter (for mer om dette temaet, se f.eks. Magnussen, 2020; Haaland et al., 2021). At forskningen ikke inntok ståstedet til dem den skulle hjelpe, og dermed ble objektivierende, gjorde at den tilslørte og fordreiet «det som skjedde», på måter som var til ulempe for dem. For eksempel fikk den det til å se ut som om det primært er minoritetsetniske mennesker og migranter selv som både bærer på og kan løse det som ofte kalles integreringsutfordringer.

Disse innsiktene betød at May-Linda forholdt seg til foreliggende forskning på en mer kritisk og utforskende måte enn tidligere. Hun visste at det ikke var nok å identifisere «kunnskapshull» og å prøve å fylle disse, men at temaer det er forsket mye på kunne være særlig preget av objektivert og objektivierende kunnskap (Widerberg, 2015a). Hun så heller ikke på «identifisering av kunnskapsbehov» som en nøytral, objektiv og maktfri affære. I stedet så hun det slik at hva som anses som manglende, viktig kunnskap på et felt, vil variere etter ståsted. Forprosjektet var i utgangspunktet rigget slik at profesjonelle fikk mulighet til å definere kunnskapsbehovene i feltet. Dette, men også det at alle de regionale aktørene som var involvert i forprosjektet, var i maktposisjoner gjennom sine stillinger og befant seg i en majoritetsposisjon, talte for at det var viktig å få minoritetsetniske unge i tale. Det var i tillegg avgjørende fordi æreskultur, æresrelatert vold og også «negativ sosial kontroll» – et begrep som begynte å få godt feste i språket på denne tiden – ble heftig debattert både i Norge og i andre nordiske land (Honkatukia & Keskinen, 2018; Smette et al., 2021). Forskningen ville med andre ord foregå i et veldig politisert felt som kunne være særlig

sterkt preget av objektivisering. Alt dette gjorde det i May-Lindas øyne særlig viktig å rigge forskningen på måter som kunne redusere institusjonelle forståelsers tilslørende og dreierende effekt på hennes og Minelas blikk og tanker (Smith, 2005; Widerberg, 2015).

May-Linda fikk gjennomslag for også å kunne intervju unge minoritets-etniske kvinner som hadde vært utsatt for æresrelatert vold, eller som på andre måter opplevde utfordringer knyttet til æreskultur, og det ble avtalt at de profesjonelle skulle hjelpe med å rekruttere informanter til disse intervjuene. Hvor mye et begrep som «ære» eventuelt kunne forklare av problemene de profesjonelle ønsket å hjelpe med, og hvorvidt problemene begrenset seg til kategorien minoritetsetniske unge kvinner, forble imidlertid utfordret i forprosjektets første møte.

Identifisering av en bruddlinje ved hjelp av egen erfaring

Umiddelbart etter dette første møtet om prosjektet begynte vi imidlertid å diskutere nettopp begreper og kategorier – et arbeid som fortsatte gjennom hele forskningsprosessen. Også denne kontinuerlig kritiske og utforskende innstillingen til språket var preget av institusjonell etnografi. Smith (2005) mener at begreper og kategorier – fordi de er generaliseringer – skjuler og fordreier mer enn de synliggjør. Samtidig forstår hun også språket som fundamentalt preget av samfunnets maktforhold: Begrepene og kategoriene våre er, gjennom historien, særlig preget av mennesker som har hatt relativt mye makt, og de vil derfor i sum tilsløre og fordreie særlig mye av virksomheten og kunnskapen til mennesker med relativt lite makt. Språket objektiviserer imidlertid oss alle, og objektiveringen er særlig sterk i sosiale relasjoner hvor replikerbare, materielle tekster er fundamentalt integrert i det som skjer (*styringsrelasjoner*). Dette gjelder for relasjoner som involverer velferdsprofesjonelle. «Æresrelatert vold» er et problem som profesjonelle i ulike deler av velferdsapparatet prøver å redusere og minske de negative konsekvensene av. For å få til å kommunisere og på andre måter jobbe effektivt på tvers av slike grenser må de forenkle virkeligheten og gjøre den mer håndterbar ved hjelp av begreper og kategorier. Det gjør de blant annet ved å «arbeide» med å definere slik vold, og hvem som rammes av den.

Disse forståelsene fra institusjonell etnografi betyr at vi hadde god grunn til å reflektere over begreper og kategorier. Vi startet med å reflektere rundt

kategoriene de profesjonelle hadde brukt – eller *aktivert* (Smith, 2005) – i det første møtet om forprosjektet. Vi så altså ikke det som skjedde i dette møtet, som noe på siden av kunnskapsutviklingen vår, slik May-Linda i større grad så på slik samhandling før hun ble introdusert for institusjonell etnografi. I stedet ble det som skjedde, forstått som del av denne utviklingen; det ble definert som data.

Minelas erfaring og kunnskap betydde mye for arbeidet med å reflektere over begrepene og kategoriene de profesjonelle brukte i nevnte møte. Minela migrerte til Norge i ung alder og kan selv kategoriseres som å tilhøre både en etnisk og en religiøs minoritet her. Hun delte altså delvis ståsted med de unge kvinnene vi planla å intervju. Hun hadde også innblikk i erfaringene til mange andre minoritetsetniske unge, både gjennom familie- og vennerelasjoner og gjennom frivillig arbeid som hadde som formål å gjøre hverdagene i Norge lettere for nevnte unge. I tillegg hadde hun i en del år fulgt med på hvordan utfordringer i livet til visse minoritetsetniske unge ble omtalt.

Gjennom sitt tidlige forskervirke hadde May-Linda lært at egen erfaringsbasert kunnskap på et felt var noe en i forskning trakk på – men i det stille og skjulte. Institusjonell-etnografiske tekster hadde imidlertid fått henne til å tenke annerledes om denne praksisen. Ifølge Smith går det ikke an å utvikle objektiv kunnskap. Hun laget ei heller fundamentale skiller mellom hvordan vi bygger kunnskap i hverdagen, og hvordan vi utvikler akademisk kunnskap. Det sentrale er at vi lærer av folk; folk som også kan være oss selv (Smith & Griffith, 2022).

Disse innsiktene gjorde at May-Linda så på Minelas erfaringsbaserte kunnskap om feltet forprosjektet skulle handle om, som legitim kunnskap – og som å ha potensial til å kunne utfordre generalisert, objektivert kunnskap innenfor feltet prosjektet skulle handle om. Dette potensialet viste seg allerede i våre første samtaler om forprosjektet. Minela visste at æresrelatert vold og æreskultur bare var noen av begrepene som ble brukt for å prøve å fange og forklare de praksisene profesjonelle som var involvert i forprosjektet, så som problematiske. Hun var skeptisk til begrepene fordi de fikk det til å se ut som om utfordringene de profesjonelle var opptatt av, kun var forårsaket av at innvandrere fra visse deler av verden kom til Norge som bærere av statisk, uheldig (æres)kultur (for diskusjoner om dette temaet, se f.eks. Bredal, 2011; Rugkåsa et al., 2017). De erfaringene hun selv hadde tilgang til, gjorde at hun forsto utfordringene som mye mer komplekse enn som så: som «sosialt organisert», sagt i et institusjonell-etnografisk språk.

Minela hadde for eksempel fått innblikk i at noen foreldre som kom til Norge, og som ikke fikk gode relasjoner til majoritetsetniske norske i arbeidslivet eller på andre arenaer, med tiden ble strengere med barna sine – og særlig med jentene og de unge kvinnene. At deres kontroll forandret seg over tid, tydet på at utfordringene handlet om mer enn «dårlig kultur» noen tar med seg til Norge. Kontrollen kunne for eksempel se ut til å handle om hvor økonomisk og sosialt «integrert» foreldre var, noe som i siste instans involverer oss alle. Erfaringene Minela hadde innblikk i, tydet også på at utfordringene de profesjonelle i forprosjektet ønsket å hjelpe med, ikke nødvendigvis ble håndtert på beste måte ved ensidig arbeid med individuelle minoritetsetniske unge kvinner. I stedet måtte kanskje også foreldre og øvrig familie involveres i arbeidet.

Minela visste også at visse minoritetskvinner ofte ble fremstilt som ofre for vold og sosial kontroll i media, mens visse minoritetsmenn ofte ble fremstilt som utøvere av slik vold og kontroll. I tillegg hadde hun opplevd at majoritetsetniske mennesker definerte hennes egne livsvalg som et utslag av «æreskultur» og «sosial kontroll». Hun visste med andre ord at feltet forprosjektet skulle handle om, var sterkt preget av kategorier som i stor grad var skapt fra majoritetsetniske menneskers ståsted, og at disse kategoriene i begrenset grad favnet hennes egne og andre unges minoritetsetniske menneskers erfaringer. I et institusjonelt-etnografisk språk kan vi si at det var flere *bruddlinjer*, eller *disjunctions* (Smith, 2005), mellom forståelsene som ble brukt i dette kategoriseringsarbeidet, og «det som skjedde» i Minelas liv og i livet til andre unge minoritetsetniske mennesker hun kjente til. I institusjonell etnografi ses slike bruddlinjer som tegn på at makt – eller styring – er virksom i menneskers liv.

Utforskning av begreper og kategorier i institusjonelle og akademiske tekster

I det første møtet om forprosjektet aktiverte ikke de involverte regionale aktørene bare visse kategorier; de viste også til en institusjonell tekst: gjeldende handlingsplan mot vold i nære relasjoner (Justis- og beredskapsdepartementet, 2013). I institusjonell etnografi forstås tekster som nevnt som bærere av objektiverte og objektiverende forståelser og også som sterkt bidragende til å koordinere menneskers virksomhet på tvers av tid og rom. Etter våre første samtaler om forprosjektet kikket Minela dermed nærmere på nevnte plan. I denne sto det at tvangsekteskap og kjønnslemlestelse ble

definert som former for vold i nære relasjoner som krevet «særlig innsats», og som det av den grunn var utarbeidet en egen handlingsplan for. Minela kikket også nærmere på denne planen, som ikke bare omhandlet tvangsekteskap og kjønnslemlestelse, men også det som da ble kalt «alvorlige begrensninger av unges frihet» (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2013). Planen inneholdt imidlertid ingen tydelig definisjon av slike frihetsbegrensninger.

Denne planen rettet blikket mot ulovlige eller problematiske familiepraksiser blant visse migranter og minoriteter. Det skjedde ved hjelp av begrepene i planens tittel, men også ved å nevne hvem målgruppen for de profesjonelles arbeid var (for eksempel «unge med innvandrerbakgrunn», «kvinner og menn fra Somalia, Iran, Irak, Kurdistan, Afghanistan og Sri Lanka» og «religiøse miljøer»), og hvilke profesjonelle som jobbet eller skulle jobbe med dem (for eksempel «minoritetsrådgivere»). I planen sto det at offentlig innsats burde dreies mot å jobbe mer forebyggende, med «tidlig innsats», for slik å redusere «ekstrem kontroll», noe som igjen antakeligvis ville redusere både «æresrelatert vold» og «tvangsekteskap». Forståelser av ære ble fremstilt som rotårsaken til problemene handlingsplanen adresserte, og som særlig utbredt blant mennesker med lav utdanning. Ekstrem kontroll og tvangsekteskap ble omtalt som noe gutter, unge menn og homofile kunne oppleve, men som noe jenter og unge kvinner opplevde betydelig mer av, siden familieæren blant visse migranter og minoriteter er særlig knyttet til jenters og unge kvinners håndtering av kropp, utseende og seksualitet.

Minela gikk videre til å lese også de foregående politiske handlingsplanene på feltet. Planen som kom i 2013, var den femte i rekken av en serie planer som startet som en handlingsplan mot tvangsekteskap i 1998 – den første av sitt slag i Europa (Bråten & Elgvin, 2014). Da Minela leste planene kronologisk, kunne hun se hvordan søkelyset gradvis ble vendt fra arbeid med ulovlige familiepraksiser og over på forebyggende arbeid med problematiske familiepraksiser, noe som også eksplisitt ble lagt vekt på i 2013-planen. Begrepene som ble brukt for å prøve å favne og forklare det som i 2013-planen ble kalt «alvorlige begrensninger av unges frihet», var flere, og begrepsbruken så også ut til å være preget av raske endringer. Også i publikasjoner fra norsk forskning på feltet, som i stor grad var oppdragsforskning (Bråten & Elgvin, 2014), var mange begreper som prøvde å favne «alvorlige begrensninger av unges frihet», i spill.

Da vi gjorde det nevnte forprosjektet, var begrepet «negativ sosial kontroll» i ferd med å ta over for andre begreper som ble brukt for å favne det som i 2013-planen ble kalt «alvorlige begrensninger av unges frihet». Dette, samt at Minela vurderte å skrive masteroppgave om sosial kontroll, gjorde at hun beveget seg videre til å kikke på hvordan begrepet sosial kontroll ble brukt i sosiologien. I sosiologiske tekster så det ikke ut til at begrepet ble begrenset til å handle om «noen andre», men at det ble forstått som en integrert del av menneskelig samhandling (Košuta, 2018). Sosiologer baserer seg ifølge Ugelvik (2019) på en forståelse av at det å ville prøve å få andre til å tilpasse seg sine oppfatninger av god oppførsel, er noe allmennmenneskelig. Også sosiologene som studerte sosial kontroll, så imidlertid ut til å være opptatt av begreper og kategorier. Mye arbeid så ut til å handle om å definere visse menneskelige aktiviteter som sosial kontroll, og om å sortere ulike former for sosial kontroll i ulike kategorier, som formell–uformell, direkte–indirekte og så videre (Košuta, 2018; Ugelvik, 2019).

Begynnende utforskning av virksomhet – så langt vi hadde mulighet

Allerede før denne gjennomgangen av institusjonelle og akademiske tekster hadde vi bestemt at vi – ved å rette intervjuene med minoritetsetniske unge kvinner mot å få frem virksomhet – skulle prøve å nærme oss praksis eller «det som skjedde». Begreptettheten og søkelyset i tekstene vi leste, gjorde oss trygge på at vi måtte unngå å trø for dypt ut i det som fremsto som en begrepsmessig hengemyr. Vi hadde imidlertid ikke mulighet til å gå frem så åpent og utforskende som vi ideelt sett ønsket. Vi var bundet til å intervjuere unge minoritetsetniske kvinner som hadde opplevd vold eller «alvorlige» frihetsbegrensninger på grunn av æreskultur. Det betød at forskningen vår antakeligvis ville få frem de (mest) negative sidene ved såkalt æreskultur. Siden de profesjonelle skulle hjelpe med rekruttering av informanter, intervjuet vi også unge minoritetsetniske kvinner som – fra profesjonelles ståsted – ble definert som å ha erfart æresrelatert vold eller å leve i en «æreskultur». Dermed ble forskningen vår uunngåelig preget av kategoriseringsarbeid som mange andre hadde gjort før vi kom inn i bildet. Dette arbeidet kan for eksempel ha påvirket de unge kvinnene vi intervjuet, til å tolke utfordringene sine som forårsaket av æreskultur.

For ikke å dra forskningen for langt bort fra de involverte regionale aktørenes primære interesse, intervjuet vi heller ikke primært disse unge om deres egen virksomhet i hverdagen, slik det er vanlig å gjøre i institusjonell-etnografisk forskning. I stedet spurte vi dem i hovedsak om hvordan kontrollen eller volden de hadde erfart, artet seg, og om hvem som hadde sagt og gjort hva. Vi spurte dem også om deres eventuelle erfaringer med profesjonelle som på ulike måter prøvde å hjelpe dem – og også her om hvem som eventuelt hadde sagt og gjort hva. Vi intervjuet med andre ord primært disse informantene om *andres* virksomhet. Vi prøvde å få dem til å fortelle så mye som mulig om konkrete episoder, og om å gjengi– så detaljert som mulig – det som hadde skjedd. I fortellingene deres kom imidlertid også en del av deres eget arbeid med å håndtere kontrollen og volden de ble utsatt for, og for å prøve å få hjelp, til syne.

Vi endte opp med å intervjuet fire unge kvinner. Alle hadde muslimsk bakgrunn og foreldre som var født i land i Asia og Afrika. Tre hadde opplevd omfattende vold, mens den fjerde levde med det hun selv mente var en (for) «streng» mor. Intervjuene med de unge kvinnene tydet på at kjønnede forståelser av ære var i spill, og at ære betydde noe for volden og kontrollen de hadde opplevd. De viste imidlertid også at kvinnene hadde erfaringer som liknet på dem Minela hadde tilgang til før forprosjektet startet. Alle erfarte for eksempel at deres foreldre, som var de som primært kontrollerte dem, og som ofte også utøvet vold mot dem, hadde lite kontakt med mennesker de unge kvinnene kalte «norske». To av de vi intervjuet, hadde blitt fjernet fra sine familier med tvang og kom med sterk kritikk av barnevernet. De mente at barnevernet burde ha hatt større tro på at foreldrene kunne forandre seg, og at de over tid burde ha samarbeidet med foreldrene om et slikt endringsarbeid, i stedet for å «ødelegge familien». Slik de selv så det en del år senere, hadde brutte relasjoner til foreldre og søsken større negativ påvirkning på dem enn volden de var utsatt for, hadde. Når det gjaldt videre relasjoner til profesjonelle i velferdsapparatet, kom det frem at det gikk lang tid før kontrollen og volden tre av kvinnene var utsatt for, ble oppdaget. Det kom imidlertid også frem at den ene kvinnen som selv mente hun hadde en (for) streng mor, hadde blitt rekruttert via sin kontaktlærer til et tiltak som var rettet mot jenter fra æreskulturer, uten at denne læreren hadde vært i dialog med kvinnen om relasjonen til moren eller familien for øvrig. Hun hadde med andre ord blitt kategorisert som å tilhøre en æreskultur, uten at det var klart for henne selv hva denne kategoriseringen var basert i.

Parallelt med disse intervjuene intervjuet vi ni profesjonelle som på ulike måter kom i kontakt med unge som, slik de profesjonelle så det, led under æreskultur eller æresbasert vold. Det viste seg at det i Agder ikke var mulig å få tak i pålitelige tall om omfanget av vold i nære relasjoner, inkludert æresbasert vold, slik de regionale aktørene hadde etterspurt. Det betød at vi kunne gjøre litt mer ut av intervjuene med de profesjonelle enn vi først hadde planlagt. Dermed intervjuet vi dem ikke bare om deres oppfatninger av kunnskapsbehov i feltet, men også om hvordan velferdsapparatet kunne fungere bedre for minoritetsetniske unge som, slik de så det, opplevde sterk sosial kontroll og vold. I intervjuene med de profesjonelle prøvde vi altså ikke å få frem deres faktiske *praksis* og deres refleksjoner over denne, men gikk i stedet direkte til deres refleksjoner over egen og andres praksis. Vi spurte dem om hva de *tenkte* om kunnskapsbehov i feltet, og om forbedringer i velferdsapparatet som de trodde kunne komme unge som opplevde æresbasert vold, til gode.

At vi nokså parallelt gjorde intervjuer med så ulike innretning i samme prosjekt, gjorde det veldig synlig hvor avgjørende denne innretningen er for dataene som utvikles. Svarene vi fikk fra de profesjonelle, var veldig generelle og liknet mye på svarene May-Linda hadde fått fra profesjonelle hun hadde intervjuet om andre velferdsutfordringer i andre prosjekter. Flere informanter nevnte behov for å samordne innsats på tvers av institusjonelle grenser og for å jobbe tverrfaglig. Mange mente også at det trengtes flere ressurser, og mer tid til å jobbe langsiktig og helhetlig med dem som trengte hjelp, gjerne også med hele familier. Denne siste anbefalingen var altså i tråd med det Minela tenkte før intervjuene, og også med det noen av de unge kvinnene mente kunne forbedre de profesjonelles arbeid. En del profesjonelle nevnte også at kollegaer hadde manglende kunnskap om æresrelatert vold og derfor i liten grad fikk øye på slik vold. I likhet med flere av de unge kvinnene så altså også flere profesjonelle at mye æresrelatert vold gikk under radaren. Når det gjaldt øvrig kompetansebehov, mente de profesjonelle at det var behov for både tall som kunne vise omfanget av problemene, samt forskning som kunne få frem hvordan unge som levde med æreskultur eller æresrelatert vold, hadde det. Flere mente, i tråd med det som kom frem i det første møtet om forprosjektet, at det trengtes mer oppmerksomhet på utfordringene de selv jobbet med. Håpet var at denne oppmerksomheten skulle utløse mer økonomiske midler, og føre til at arbeidet ble prioritert høyere i ulike deler av velferdsapparatet.

Rekruttering av informanter som ikke var i søkelyset i institusjonelle tekster og offentlig debatt

Da vi var ferdig med de nevnte intervjuene og hadde formidlet funnene til våre samarbeidspartnere, avsluttet vi forprosjektet. Som nevnt hadde Minela imidlertid bestemt seg for å skrive masteroppgave om sosial kontroll, med May-Linda som veileder (Košuta, 2018). Gjennom arbeidet med forprosjektet hadde vi økt vår bevissthet om det omfattende kategoriseringsarbeidet i feltet, samt om profesjonelles bidrag til dette arbeidet. I fortsettelsen intervjuet Minela unge som selv mente at de hadde blitt kontrollert for mye, for å redusere effekten av denne kategoriseringen noe. Av samme grunn intervjuet hun både kvinner og menn samt informanter med muslimsk og kristen bakgrunn.

I løpet av forprosjektet hadde Minela diskutert ideen om å intervjuer også unge med kristen bakgrunn med en erfaren forsker på feltet, og forskeren mente at en slik innretning på forskningen kunne være fruktbar. Grunnen var at mye av oppmerksomheten i både institusjonelle og akademiske tekster samt i media var rettet mot muslimer – og i særlig grad mot muslimske jenter og unge kvinner. I løpet av forprosjektet kom en ny handlingsplan på feltet forprosjektet rettet seg mot, kalt *Retten til å bestemme over eget liv: handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangs-ekteskap og kjønnslemlestelse* (Justis- og beredskapsdepartementet, 2017). I denne planen ble altså det som i 2013-planen ble kalt «alvorlige begrensninger av unges frihet», erstattet med begrepet «negativ sosial kontroll», og dette begrepet ble altså også satt først av de tre problematiske eller ulovlige praksisene handlingsplanen skulle bidra til å redusere. Negativ sosial kontroll ble i planen definert slik:

[...] ulike former for oppsyn, press, trusler og tvang som utøves for å sikre at enkeltpersoner lever i tråd med familiens eller gruppens normer. Kontrollen kjennetegnes ved at den er systematisk og kan bryte med den enkeltes rettigheter i henhold til blant annet barnekonvensjonen og norsk lov. (Justis- og beredskapsdepartementet, 2017, s. 12)

Planen åpnet for at gutter og menn kunne oppleve såkalt negativ sosial kontroll. Den åpnet også – for første gang – for at unge fra «ulike lukkede trossamfunn» (det vil si også kristne) kunne oppleve slik kontroll, slik forskning har vist (Lundgren, 1985; Lundström, 2020; Skoglund et al., 2008;

Stage & Thygesen, 2019). At negativ sosial kontroll også kan skje i slike miljøer, var imidlertid ikke integrert i planen. I stedet ble det kun nevnt, mens begrepene, bildene og de foreslåtte tiltakene i planen fremdeles dreiet leserens oppmerksomhet mot visse migranter og minoriteter og deres «religiøse og kulturelle praksiser» (Justis- og beredskapsdepartementet, 2017, se f.eks. s. 6). Paulsen og kollegaer observerte allerede i 2011 at begrepet «negativ sosial kontroll», som *kan* favne bredere, ble brukt i stedet for begrepet «æresrelatert vold» (Paulsen et al., 2011). Ifølge dem vedvarte imidlertid søkelyset på «de andre», trass i begrepsendringen. I 2017-planen ble også jenter nevnt tre ganger oftere enn gutter, og alle de som ble fremstilt på planens bilder som utsatt for negativ sosial kontroll, var jenter eller unge kvinner med mørk hud eller mørkt hår. I planen var det også et bilde av en ung kvinne med hijab, mens det ikke var noen kristne symboler i den. I institusjonell etnografi forstås også bilder som å kunne koordinere folks tenkning og annen gjøren på tvers av tid og sted (Smith, 2005). Derfor var vår oppmerksomhet også rettet mot disse.

Trass i at teksten åpnet for at flere enn jenter og unge kvinner med muslimsk bakgrunn kunne oppleve negativ sosial kontroll, betyr alt det nevnte at handlingsplanen som kom i 2017, fremdeles bidro til å redusere slik kontroll til et sosialt problem som rammet nettopp denne kategorien mennesker. Siden Minela hadde fulgt med på den offentlige debatten om sosial kontroll over tid, visste hun at denne forståelsen også rådet i denne debatten, selv om ulike aktører hadde prøvd å inkludere medlemmer av visse kristne menigheter (Langvann, 2015, 2017) og minoritetsetniske gutter og menn (Bredal, 2011; Ashraf & Nikkerud, 2018). Flere forskere viser at islam ofte ses som antitesen til vestlig frihet, og at muslimske jenter og kvinner ofte forstås som undertrykket, og som i behov for å «reddes» – en forståelse som ofte promoteres i vestlige medier (Abu-Lughod 2015; Bangstad 2015; van Es, 2016). Denne forståelsen ser med andre ord ut til å «virke» også utenfor Norges grenser og kan med Smiths ord ses som en objektivert forståelse.

Mens vi jobbet med forprosjektet, hadde Minela også deltatt på flere arrangementer om negativ sosial kontroll, og hun hadde erfart at søkelyset i disse utelukkende ble rettet mot muslimske jenter og unge kvinner. Flere forskere mener – ikke ulikt slik Minela tenkte før forskningen vår – at det å redusere negativ sosial kontroll til noe som rammer muslimske jenter og unge kvinner, reduserer kompleksiteten og det allestedsnærværende i slik kontroll (Bredal, 2011; Friberg & Bjørnset, 2019; Galal & Liebmann, 2020;

Stage & Thygesen, 2019). Flere sosiologer har også argumentert for at kultur brukes til å annengjøre vold og autoritær oppdragelse blant visse migranter og minoriteter, og med det bidrar til å kategorisere utfordringene som nå stort sett kalles negativ sosial kontroll, til et integreringsproblem blant visse religiøse minoriteter (Bredal, 2014; Bråten & Elgvin, 2014; Lidén et al., 2015). Allerede i 2014 kritiserte Bredal praksisen med å organisere arbeid mot vold i nære relasjoner rettet mot bestemte migranter og minoriteter utenfor det ordinære hjelpeapparatet og med å lage egne handlingsplaner rettet mot disse gruppene. I 2020 kom imidlertid enda en plan særlig rettet mot problematiske eller ulovlige familiepraksiser blant visse migranter og minoriteter, nå med begrepene «negativ sosial kontroll» og «æresrelatert vold» i tittelen.

Det vi beskrev i forrige avsnitt betyr at erfaringene til unge som mente at de hadde opplevd for mye foreldre- og familiekontroll i barndom og ungdom, og som *ikke* var muslimske jenter eller unge kvinner, kunne utfordre objektiverte forståelser av hvem som rammes av slik kontroll. Samtidig var en slik utvidelse *ikke* egnet til å utfordre en forståelse som antakeligvis sitter enda dypere i nordisk og vestlig kultur i dag, og som kobler sosial kontroll og religion sammen (Haga, 2015).

I starten av rekrutteringen av nye informanter spurte Minela profesjonelle som arbeidet med unge, om hjelp til å rekruttere informanter som selv syntes de hadde blitt kontrollert for mye av foreldre eller familie. Denne prosessen viste at flere profesjonelle aktiverte en forståelse av at det er jenter eller unge kvinner med muslimsk bakgrunn som har slike erfaringer. Minela fikk for eksempel spørsmål om hvorfor hun, som selv var ung muslimsk kvinne, ikke rekrutterte informanter blant sine egne venner. Hun ble også tipset om å «se etter jenter med hijab». Både i denne prosessen og i interaksjon med profesjonelle i løpet av forprosjektet kunne vi altså observere at denne forståelsen ble aktivert. Vi hørte nærmest aldri noen nevne at også andre kunne erfare «negativ sosial kontroll» eller å bli «kontrollert for mye».

Etter at Minela hadde gjennomført nye intervjuer – i tråd med intervjuene fra forprosjektet – besto det viktigste datamaterialet for masteroppgaven av intervjuer med totalt seks unge voksne. Av disse var to menn, og tre hadde forlatt menighetene Brunstad Christian Church («Smiths venner») eller Jehovas vitner. De sistnevnte tre var også majoritetsetniske, mens de øvrige tre var minoritetsetniske. Selv om alle informantene hadde religiøs bakgrunn, var det stor variasjon i hva religion betød i livet deres, og i hva

de tenkte om religion. Alle informantene med muslimsk bakgrunn kalte seg muslimer, selv om kun én av dem definerte seg «praktiserende muslim». Lite i intervjuene tydet på at de hadde et negativt forhold til religion. Informantene med kristen bakgrunn som hadde brutt med sine menigheter, fremsto på sin side som veldig kritisk innstilt til religion – i det minste til religion slik den ble praktisert i menighetene de hadde vært del av. Også annen forskning viser at «avhoppere» fra menigheter som Smiths venner og Jehovas vitner er relativt religionsskeptiske (Ebaugh, 1988; Ringnes & Ulland, 2014). Det var med andre ord mange forskjeller mellom informantene. De delte imidlertid erfaring med å tilhøre eller å ha tilhørt en religiøs minoritet og med å ha erfart «for mye kontroll», slik de selv så det.

Utforskning av styring – så langt det var mulig

I datamaterialet Minela utviklet til masteroppgaven sin, kom flere spor av styring frem – spor vi også så i intervjuene fra forprosjektet. Kontrollen som kom frem i Minelas datamateriale, hadde mange likheter, og i informantenes fortellinger om denne kontrollen kom flere forståelser av god oppførsel til syne. Også mange av disse forståelsene hadde likheter mellom seg, og til og med en del av formuleringene som ble brukt, var de samme. Flere informanter – på tvers av kjønn og religiøs tilknytning – snakket for eksempel om viktigheten av å «unngå skam» og av å «holde seg ren». Måtene de for eksempel ble forventet å holde seg «rene» på, var også ganske like, og håndtering av kropp, utseende og seksualitet sto sentralt. Slike likheter i sosial kontroll på tvers av religiøse grenser har fått veldig lite oppmerksomhet i foreliggende forskning.

Liknende forståelser av god oppførsel hadde med andre ord påvirket livet til alle Minelas informanter – på tvers av tid og sted og på tvers av kjønn og religiøs tilknytning. De unge kvinnene og mennene hun intervjuet, fortalte imidlertid – og ga konkrete eksempler på – at forventningene rettet mot jenter eller kvinner og gutter eller menn, var noe ulike, og jenter eller kvinner så også ut til å bli avkrevet mer lydighet overfor dem, slik mye forskning viser (se f.eks. Smette et al., 2021; Gill et al., 2014). Kvinnene i datamaterialet så for eksempel ut til å møte særlig sterke forventninger om ikke å si imot autoritetspersoner og om ikke å gjøre så mye ut av seg. Flere muslimske kvinner fortalte om liknende historier, men også en kvinne med kristen bakgrunn fortalte hvordan kvinnene i hennes menighet ikke

skulle mene noe eller si imot, men bare skape «god atmosfære». En ung mann med kristen bakgrunn fortalte på sin side hvordan han som mann ble forventet å oppføre seg som en leder i relasjoner til kvinner.

I tillegg viste intervjuene med de unge voksne Minela intervjuet, spor av styring vi også kunne se avtrykk av i institusjonelle tekster, i en del akademiske tekster, i offentlig debatt og i profesjonelles praksis. Selv om intervjuene med unge voksne med kristen bakgrunn først og fremst var rettet mot å få innblikk i andres (kontroll)virksomhet, kom også noe av deres egen virksomhet – også i selve intervjusituasjonene – til syne. Minela la merke til at disse informantene, til forskjell fra informantene med muslimsk bakgrunn, brukte tid og krefter på å prøve å få henne til å forstå alvoret i deres opplevelser. Én måte en informant gjorde dette på, var ved å bruke begreper som ga assosiasjoner til islam og muslimer, gjennom hele intervjuet. Hun omtalte for eksempel praksiser i menigheten hun hadde forlatt, som preget av «jihad». Hun fortalte også at hun av og til ønsket at hun brukte hijab:

Det som jeg synes er vanskelig, er mangel på forståelse for at hvite, utad privilegerte mennesker som har fighta for å komme ut, og som har vokst opp under ekstremt regime, vært under psykisk og fysisk press ... Av og til kunne jeg ønske jeg hadde en hijab å skyldte på, eller noe som gjør meg synlig. (Košuta, 2018, s. 5)

Vi kan si at denne informanten i løpet av intervjuet «låner» hypersynligheten (Bredal, 2014) til den sterkt kontrollerte muslimske jenten eller kvinnen for å prøve å gjøre kontrollen hun har opplevd, synlig og forståelig for Minela. Vi kan også, i tråd med institusjonell etnografi, si at dette «synliggjøringsarbeidet» er basert på kunnskap kvinnen har om samfunnet hun inngår i, og at hun gjør dette arbeidet fordi hun vet at jenter eller kvinner med hijab i dagens Norge ofte forstås som sterkt kontrollert.

Det viste seg i tillegg at denne informanten – og også de to andre med samme religiøse bakgrunn – uten hell hadde prøvd å gjøre kontrollen de hadde opplevd som barn eller unge, synlig for ulike profesjonelle. Alle fortalte at de var veldig stille barn, og én informant hadde i ettertid fått høre at hun alltid så veldig ulykkelig ut. Det førte likevel ikke til at noen tok kontakt med henne. Kvinnen som ønsket at hun brukte hijab, fortalte også hvordan hun hadde forsøkt å forklare flere profesjonelle som arbeidet med psykisk helse, om sin situasjon, men at de ikke forsto. Disse erfaringene står i sterk kontrast til den unge kvinnen med muslimsk bakgrunn som vi intervjuet til forprosjektet, og som ble rekruttert av læreren sin inn i et tiltak

for unge jenter som «tilhørte æreskulturer», uten at hun selv hadde vært i dialog med denne læreren om hvordan hun hadde det. Hennes erfaring sannsynliggjør at objektiverte forståelser av hvem som opplever «æresrelatert vold» og «negativ sosial kontroll» – forståelser vi fant i institusjonelle og akademiske tekster, i media og i profesjonell praksis – virker *styrende*; de har faktiske, praktiske konsekvenser i folks liv. I vår forskning ser det ut til at slike forståelser gjør at sosial kontroll og vold i noen deler av befolkningen blir særlig synlig. En slik konklusjon underbygges av forskning som viser at visse migrant- og minoritetsforeldre opplever seg overvåket av velferdsstatens profesjonelle (Handulle & Vassenden, 2021; Smette & Rosten, 2019; Tembo et al., 2021).

I 2021 kom den foreløpig siste handlingsplanen på området forskningen vår rettet seg mot, med tittelen *Frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vold* (Kunnskapsdepartementet, 2021). Her er altså tvangsekteskap og kjønnslemlestelse tatt ut av tittelen, mens æresbegrepet er tatt inn igjen. I planen nevnes at profesjonelle som arbeider med «negativ sosial kontroll» og vold, har blitt kontaktet av unge fra menigheter som har lite kontakt med omverdenen, om at også de opplever utfordringer som kan favnes av disse begrepene. Det kan med andre ord se ut som om flere unge med slik bakgrunn har gjort synliggjøringsarbeid som likner på det Minelas informanter fortalte om og gjorde.

Avslutning

I dette kapitlet har vi forsøkt å vise arbeid vi gjorde for å la innsikter og redskaper fra institusjonell etnografi, forme forskningen vi har skrevet om. Vi har også prøvd å sette ord på forskjellen dette arbeidet gjorde for kunnskapen vi utviklet. Oppsummert kan vi si at institusjonell etnografi vendte blikket vårt bort fra de menneskene som ble gjort problematiske i institusjonelle tekster, offentlig debatt og en del akademiske tekster. Blikket vårt ble i stedet dreiet over mot sosiale relasjoner som involverer mange andre – og som også inkluderer institusjonelle tekster. Da vi flyttet blikket på denne måten, fremsto den sosiale organiseringen av kontrollen og volden de unge informantene våre fortalte om, som mer kompleks enn hva som kommer frem i nevnte tekster og debatt. Den så ut til å handle om mye mer enn visse migranternes og minoritetenes «dårlige (æres)kultur». Vi fikk i tillegg øye på at også hvilken kontroll og vold som blir mest synlig for profesjonelle, er sosialt organisert. Mens de unges erfaringer med

kontroll og vold var preget av mange likheter, på tvers av kategorier som kjønn, etnisitet og religiøs tilhørighet, så nettopp slike kategorier ut til å bli brukt av profesjonelle for å identifisere hvilke unge som vekket bekymring og skulle arbeides med.

At institusjonell etnografi preget forskningen vår, gjorde med andre ord at vi utviklet kunnskap som kunne utfordre den sterke kategoriseringen som preget det sterkt politiserte feltet vi beveget oss inn på. Vi kunne imidlertid unnsloppet og utfordret enda mer av denne kategoriseringen dersom vi hadde stått helt fritt til å utforme forskningen vår. Noe av det vi ble oppmerksom på i løpet av forskningen, var blant annet den tette koblingen mellom religion, «kollektivism» og sosial kontroll som gjøres i offentlig debatt og i institusjonelle tekster (Haga, 2015). Denne koblingen gjør at vi mener det er viktig å utforske og italesette mer av den sosiale kontrollen som gjøres av sekulariserte, «individualiserte» mennesker, og som antakeligvis er lite synlig for de av oss som har majoritetsbakgrunn, er sekulære og regner oss som «frie».

Forfatterbiografier

May-Linda Magnussen er professor i sosiologi ved Institutt for sosiologi og sosialt arbeid ved Universitetet i Agder. Hennes forskning, formidling og undervisning handler hovedsakelig om kjønn i familie- og arbeidsliv og om hverdagsliv, velferdsstat og migrasjon. Hun har en sentral rolle i forskningsgrupper og nettverk knyttet til institusjonell etnografi. Hun har skrevet kapitler til bøkene *I hjertet av velferdsstaten: En invitasjon til institusjonell etnografi* (Widerberg, 2015b) og *Institutional ethnography in the Nordic region* (Lund & Nilsen, 2019). Hun har også vært medredaktør for temanummeret «Institusjonell etnografi» i *Norsk sosiologisk tidsskrift* (2022).

Minela Košuta er rådgiver ved likestillingssenteret KUN. Hun har master i sosiologi fra Universitetet i Agder. Hun jobber med forskning, kompetanseheving og praktisk likestillingsarbeid knyttet til vold, utenforskap, rasisme og likeverdige tjenester i kjønns- og minoritetsperspektiv. Hun har vært med på å skrive rapportene *Invadert og forlatt: Begrensninger av minoritetsnorske menn og konsekvenser for deres psykiske helse* (Košuta & Gulli, 2021) og *Diskriminerings erfaringer blant muslimer i Norge* (Moe & Døving (Red.), 2023) samt artikkelen «Fanget i stereotypiene: Minoritetsgutters erfaringer med å vokse opp i Norge» (Gulli & Košuta, 2022).

Litteratur

- Abu-Lughod, L. (2015). *Do Muslim women need saving?* Harvard University Press.
- Ashraf, U. & Nikkerud, L. (2018). *Kjære bror. Frekk*.
- Bangstad, S. (2015). Islamofobi og rasisme. *Agora – Journal for metafysisk spekulasjon*, 32(3–4). http://antirasistisk.no/wp-content/uploads/2015/05/islamofobi_og_rasisme.pdf
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2013). *Handlingsplan mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige begrensninger av unges frihet (2013–2016)*. https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/handlingsplaner/handlingsplan_2013_web_enkelt sider.pdf
- Bredal, A. (2011). *Mellom makt og avmakt: Om unge menn, tvangsekteskap, vold og kontroll*. Institutt for samfunnsforskning. https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskning-xmlui/bitstream/handle/11250/177457/R_2011_4web.pdf?sequence=3&isAllowed=y
- Bredal, A. (2014). Ordinary v. other violence? Conceptualising honour-based violence in Scandinavian public policies. I A. K. Gill, C. Strange & K. Roberts, K. (Red.), «*Honour*» *killing and violence: Theory, policy and practice* (s. 135–155). Palgrave Macmillan.
- Bråten, B. & Elgvin, O. (2014). *Forskningsbasert politikk? En gjennomgang av forskningen på tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige begrensninger av unges frihet, og av de politiske tiltakene på feltet* (Fafo-rapport 2014: 16). Fafo. <https://www.fafo.no/images/pub/2014/20363.pdf>
- Bønnhoff, H. E. D. (2021). *Morskap, migrasjon og digitale medier* [Doktorgradsavhandling, Universitetet i Agder]. AURA. <https://hdl.handle.net/11250/2759610>
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2013). *Et liv uten vold: Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014–2017*. www.regjeringen.no/contentassets/97cdeb59ffd44a9f820d5992d0fab9d5/hplan-2014-2017_et-liv-uten-vold.pdf
- Ebaugh, H. R. F. (1988). *Becoming an ex: The process of role exit*. University of Chicago Press.
- Friberg, J. H. & Bjørnset, M. (2019). *Migrasjon, foreldreskap og sosial kontroll (Fafo-rapport 2019: 01)*. Fafo. <https://www.fafo.no/images/pub/2019/20698.pdf>
- Galal, L. & Liebmann, L. L. (2020). *Magt og (m)ulighed Forhandlinger af konformitet, autoritet og mobilitet blandt etniske minoritetsborgere i Danmark*. Roskilde Universitet.
- Gill, A. K., Strange, C. & Roberts, K. (Red.). (2014). «*Honour*» *killing and violence: Theory, policy & practice*. Palgrave Macmillan.
- Gulli, M. & Košuta, M. (2022, 3. august). Fanget i stereotypene: Minoritetsgutters erfaringer med å vokse opp i Norge. *Utdanningsnytt*. <https://www.utdanningsnytt.no/bedre-skole-fagartikkel-integrering/fanget-i-stereotypene-minoritetsgutters-erfaringer-med-a-vokse-opp-i-norge/324613>
- Haaland, H., Magnussen, M.-L. & Wallevik, H. (2021). Å bruke erfaringene til nyankomne mannlige syriske flyktninger til å utforske og utfordre den store norske integreringsfortellingen. I B. Gullikstad, G. K. Kristiansen & T. F. Sætermo (Red.), *Fortellinger om integrering i norske lokalsamfunn* (s. 87–108). Universitetsforlaget.
- Haga, R. (2015). «Freedom has destroyed the Somali family»: Somali parents' experiences of epistemic injustice and its influence on their raising of Swedish Muslims. I M. Sedgwick (Red.), *Making European Muslims: Religious socialization among young Muslims in Scandinavia and Western Europe* (s. 39–55). Routledge.
- Handulle, A. & Vassenden, A. (2021). «The art of kindergarten drop off»: How young Norwegian-Somali parents perform ethnicity to avoid reports to child welfare services. *European Journal of Social Work*, 24(3), 469–480. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13691457.2020.1713053>
- Haukelien, H. (2017). Karin Widerberg (red.): *I hjertet av velferdsstaten: En invitasjon til institusjonell etnografi* [Anmeldelse av boken *I hjertet av velferdsstaten* av K. Widerberg]. *Norsk antropologisk tidsskrift*, 26(3–4), 274–276. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-2898-2016-03-04-08>

- Honkatukia, P. & Keskinen, S. (2018). The social control of young women's clothing and bodies: A perspective of differences on racialization and sexualization. *Ethnicities*, 18(1), 142–161. https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/104407/the_social_control_of_young_womens_clothing_and_bodies_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2017). *Retten til å bestemme over eget liv. Handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (2017–2020)*. https://www.regjeringen.no/contentassets/e570201f283d48529d6211db392e4297/handlingsplan_rettet-til-a-bestemme-over-eget-liv.pdf
- Košuta, M. & Gulli, M. (2021). *Invadert og forlatt: Begrensninger av minoritetsnorske menn og konsekvenser for deres psykiske helse*. Forlaget Nora. https://www.kun.no/uploads/7/2/2/3/72237499/invadert_og_forlatt_digital.pdf
- Košuta, M. (2018). «Av og til kunne jeg ønske jeg hadde en hijab å skyld på eller noe som gjør meg synlig»: En institusjonell etnografisk studie av sosial kontroll [Masteroppgave, Universitet i Agder]. AURA. <http://hdl.handle.net/11250/2564907>
- Kunnskapsdepartementet. (2021). *Frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vold (Handlingsplan)*. <https://www.regjeringen.no/contentassets/bf09aa64a96c4d5e8a69abd4c723f8e9/no/pdfs/f-4464-frihet-fra-negativ-sosial-kontroll-og-aeres.pdf>
- Langvann, H. (2015, 21. oktober). Skamkultur, sosial kontroll og dobbeltliv. *Hjelpeskilden.no*. <http://www.hjelpeskilden.no/blogg/skamkultur-sosial-kontroll-og-dobbeltliv>
- Langvann, H. (2017, 13. juni). Skam og ære – også i kristne miljøer. *Hjelpeskilden.no*. <http://www.hjelpeskilden.no/blogg/skam-og-aere-ogsaa-i-kristne-miljer>
- Lidén, H., Bredal, A. & Hegstad, E. (2015). *Framgang: Andre delrapport i følgeevalueringen av Handlingsplan mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige begrensninger av unges frihet 2013–2016 (Rapport 2015: 10)*. Institutt for samfunnsforskning. <http://hdl.handle.net/11250/2442520>
- Lund, R. W. B. & Nilsen, A. C. E. (2019). *Institutional ethnography in the Nordic region*. Routledge.
- Lundgren, E. (1985). *I herrens vold: Dokumentasjon av vold mot kvinner i kristne miljøer*. Cappelen.
- Lundström, E. (2020). *Kristen hederskultur: En studie om hedersrelaterad ekklesiologi i pentekostal-karismatisk kontekst* [Masteroppgave, Universitetet i Uppsala]. DiVA. <http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1463930/FULLTEXT01.pdf>
- Magnussen, M.-L. (2015). *Familieforsørgelse i menns hverdag* [Doktorgradsavhandling, Universitetet i Oslo]. DUO. <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-52713>
- Magnussen, M.-L. (2020). «Jeg er klar til å bidra»: Utforskning og utfordring av bakkebyråkraters kategorisering av flyktninger som prøver å komme i jobb i dagens Norge. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 23(1), 63–75. <https://doi.org/10.18261/issn.2464-3076-2020-01-05>
- Mathiesen, I. H. & Volckmar-Eeg, M. G. (2022). En abduktiv tilnærming til institusjonell etnografi – et bidrag til sosiologisk kunnskapsutvikling. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 6(1), 9–23. <https://doi.org/10.18261/nost.6.1.2>
- Moe, V. & Døving, C. A. (Red.). (2023). *Diskriminerings erfaringer blant muslimer i Norge*. HL-senteret. https://www.imdi.no/contentassets/81b9c85aed6e42c994cf812e6f491fc3/rapport_diskriminerings erfaringer blant muslimer.pdf
- Næss, S. C. K. (2022). *Time is of the essence. Using institutional ethnography to explore the introduction of a cancer care policy* [Doktorgradsavhandling, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet]. NTNU Open. <https://hdl.handle.net/11250/3031601>
- Paulsen, V., Haugen, G. M. D., Elvegård, K., Wendelborg, C. & Berg, B. (2011). *Æresrelatert ekstrem kontroll – dilemmaer og utfordringer (Rapport 2011)*. NTNU Samfunnsforskning. <https://www.imdi.no/contentassets/eec1de43cf9a40f09449e986c631662c/aresrelatert-ekstrem-kontroll--dilemmaer-og-utfordringer.pdf>
- Ringnes, H., K. & Ulland, D. (2014). Individet i religiøse sekter: Faglige synspunkter på rekruttering, medlemskap og brudd. I L. Danbolt, L. G. Engedal, H. Stifoss-Hanssen, K. Hestad & L. Lien (Red.), *Religionspsykologi* (s. 257–271). Gyldendal.

- Rugkåsa, M., Ylvisaker, S. & Eide, K. (2017). *Barnevern i et minoritetsperspektiv: Sosialt arbeid med barn og familier*. Gyldendal Akademisk.
- Schröder, S. (2021). *Ungdoms inngang til og møte med barnevernstjenesten* [Doktorgradsavhandling, Universitetet i Agder]. AURA. <https://hdl.handle.net/11250/2824058>
- Skoglund, A., Sveinall, A. T., Paulsen, M. & Lien, I.-L. (2008). *Religiøse grupper og bruddprosesser: Kunnskapsstatus, erfaringer og hjelpebehov* (Rapport 2008: 3). Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. <https://www.nkvts.no/content/uploads/2015/08/religiosegrupper.pdf>
- Smette, I, Hyggen, C. & Bredal, A. (2021). Foreldrerestriksjoner blant minoritetsungdom: Omfang og mønstre i og utenfor skolen. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 62(1), 5–26. https://www.idunn.no/tfs/2021/01/foreldrerestriksjoner_blant_minoritetsungdom_omfang_og_moen
- Smette, I. & Rosten, M. G. (2019). *Et iaktatt foreldreskap: Om å være foreldre og minoritet i Norge* (NOVA-rapport nr. 3/19). Velferdsinstituttet NOVA. <https://hdl.handle.net/20.500.12199/1305>
- Smith, D. E. (1987). *The everyday world as problematic. A feminist sociology*. Northeastern University Press.
- Smith, D. E. (2005). *Institutional ethnography: A sociology for people*. AltaMira.
- Smith, D. E. & Griffith, A. I. (2022). *Simply institutional ethnography: Creating a sociology for people*. University of Toronto Press.
- Stage, S. & Thygesen, M. (2019). *Adfærdskontrol og tankefængsel. Børns oplevelser med negativ social control*. Roskilde Festival Foreningen; Børns Vilkår. <https://bornsvilkar.dk/wp-content/uploads/2019/01/Negativ-social-kontrol-2019.pdf>
- Tembo, M. J., Studsrød, I. & Young, S. (2021). Governing the family: Immigrant parents' perceptions of the controlling power of the Norwegian welfare system. *European Journal of Social Work*, 24(3), 492–503. <https://doi.org/10.1080/13691457.2020.1738349>
- Ugelvik, T. (2019). *Sosial kontroll*. Universitetsforlaget.
- van Es, M. A. (2016). *Stereotypes and self-representations of women with a Muslim background: The stigma of being oppressed*. Palgrave Macmillan.
- Widerberg, K. (2007). Institusjonell etnografi – en ny mulighet for kvalitativ forskning. *Sosiologi i dag*, 37(2).
- Widerberg, K. (2015a). En invitasjon til institusjonell etnografi. I K. Widerberg (Red.), *I hjertet av velferdsstaten: En invitasjon til institusjonell etnografi* (s. 13–31). Cappelen Damm Akademisk.
- Widerberg, K. (Red.). (2015b). *I hjertet av velferdsstaten: En invitasjon til institusjonell etnografi*. Cappelen Damm Akademisk.